

Den seneste udvikling i midlertidig beskæftigelse: Beskæftigelsesvækst, lønninger og overgange

Resumé

Indledning

I denne rapport præsenteres et bredt billede af den midlertidige beskæftigelse i EU-27 (Kroatien er ikke omfattet). Den kortlægger den seneste udvikling inden for midlertidig beskæftigelse, før og efter den økonomiske krise, på grundlag af EU's arbejdsstyrkeundersøgelse for 2001-2012. I rapporten beregnes lønforskellen mellem midlertidigt ansatte og fastansatte på grundlag af data fra undersøgelsesrunderne i 2010 og 2006 som led i lønstrukturundersøgelsen, og der foretages en innovativ empirisk analyse af lønforskellen inden for virksomheder. Der ses også nærmere på overgange på arbejdsmarkedet, hvor midlertidigt ansatte går til fast beskæftigelse og ikke-beskæftigelse, ved hjælp af data fra EU-statistikker over indkomstforhold og levevilkår i perioden 2006-2012.

Politisk kontekst

En stigende strukturel arbejdsløshed og global konkurrence i 1980'erne førte til krav om større fleksibilitet på arbejdsmarkedene, hvilket resulterede i reformer af lovgivningen vedrørende jobbeskyttelse. Dette medførte videre et forøget brug af midlertidige ansættelser i 1980'erne og 1990'erne i mange EU-lande. I de seneste årti er denne tendens fortsat i en række lande, der har foretaget reformer af jobbeskyttelseslovgivningen med henblik på at gøre det lettere at bruge midlertidige ansættelser. Nogle af disse reformer gav anledning til bekymring med hensyn til arbejdsmarkedssegmentering på EU's arbejdsmarked, da mange lande vedtog tostrengede reformer i jobbeskyttelseslovgivningen, hvor brugen af midlertidige ansættelser blev gjort lettere samtidig med, at reguleringen af fast beskæftigelse stort set ikke blev ændret.

Væsentlige konklusioner

- Den midlertidige beskæftigelse steg med 25 % i EU-27 mellem 2001 og 2012, i forhold til 7 % for fast beskæftigelse. Den tegnede sig for næsten 4,5 millioner af nettoforøgelsen på 14,5 millioner af

antallet af beskæftigede og øgede den midlertidige beskæftigelse fra 11,2 % til 12,8 %. Polen, Tyskland, Italien, Frankrig og Nederlandene tegnede sig for en stor del af den absolutte stigning i antallet af midlertidigt ansatte i EU-27, mens den midlertidige beskæftigelse faldt i en tredjedel af medlemsstaterne, navnlig i Spanien.

- Den midlertidige og den faste beskæftigelse faldt begge i samme omfang mellem 2008 og 2012 i EU, mens antallet af midlertidige ansættelser steg og antallet af fastansættelser faldt i mange europæiske lande i denne periode.
- På baggrund af dårlige økonomiske udsigter ansætter arbejdsgivere en meget højere andel af nye medarbejdere midlertidigt i EU-27 (op til 50 % mellem 2010 og 2012 i forhold til 40 % i 2002). I 2012 var denne andel ca. 80 % i Spanien og Polen.
- Ansatte med lavere uddannelsesniveau, udlændinge, deltidsansatte og ansatte i landbruget og visse servicesektorer har større sandsynlighed for at være i midlertidig ansættelse. Sandsynligheden er meget større blandt yngre arbejdstagere, selv om alder, der ganske vist er en vigtig faktor med hensyn til at forudsige forekomsten af midlertidig beskæftigelse, synes mindre relevant som en afgørende faktor i de central- og østeuropæiske lande end andre steder. Oplevelse af arbejdsløshed øger chancen for efterfølgende at blive midlertidigt ansat, en situation, der er blevet skærpet af den økonomiske krise.
- I gennemsnit har midlertidigt ansatte i de 19 medlemsstater, der er omfattet af lønstrukturundersøgelsen, lønninger, der er 19 % lavere end fastansattes lønninger. Midlertidigt ansatte oplever en negativ lønforskel i alle disse lande bortset fra Estland; forskellen er mere end

30 % i Luxembourg, Polen, Nederlandene, Portugal og Ungarn. Denne lønforskel er større i lande med et stort antal midlertidigt ansatte, hvilket tyder på arbejdsmarkedssegmentering. Den negative lønforskel for midlertidigt ansatte varierer med lønniveauet. Den er størst for lavtlønnede, men indsnævres med stigende lønninger og bliver endog positiv blandt højtbetalte ansatte.

- Hvis der tages højde for andre faktorer, der er bestemmende for lønnen (f.eks. uddannelsesniveau og økonomisk sektor), falder det europæiske gennemsnit for den justerede lønforskel til ugunst for midlertidigt ansatte til 6 %. Denne justerede lønforskel findes i alle lande undtagen de tre baltiske lande og Rumænien, hvor forskellen er positiv. Forskellen findes endog blandt arbejdstagere med kort jobvarighed i de fleste lande, hvilket viser, at de lavere lønninger til midlertidigt ansatte ikke kun skyldes deres kortere jobvarighed.
- Der er også en ikke-justeret negativ lønforskel forbundet med status som midlertidigt ansat i den gennemsnitlige virksomhed i alle lande undtagen Litauen. Alligevel er denne forskel, der udgør 14 %, lavere end den ikke-justerede samlede lønforskel på 19 %, der er anført ovenfor. Lønforskellen inden for virksomheder er mindre i de fleste lande (navnlig i Frankrig, Grækenland, Polen, Spanien og Litauen). Dette betyder, at lavere lønninger til midlertidigt ansatte skyldes lønforskelle både inden for og mellem virksomheder, hvilket støtter teorien om det todelt arbejdsmarked, ifølge hvilken der er større sandsynlighed for, at midlertidigt ansatte arbejder i virksomheder, der betaler forholdsvis lavere lønninger.
- Analyser på virksomhedsniveau antyder, at lønforskellen inden for virksomheder indsnævres, når virksomhederne er offentligt kontrollerede eller beskæftiger høje andele af kvinder, mens den øges, når virksomhederne beskæftiger en høj andel af midlertidigt ansatte, hvilket måske afspejler en intern arbejdsmarkedssegmentering på virksomhedsniveau.
- Antallet af personer, som overgår til ikke-beskæftigelse, er højere blandt midlertidigt ansatte end fastansatte i alle lande. Denne forskel er især blevet større fra begyndelsen af krisen. Tallene for overgangen fra midlertidige

ansættelser til fastansættelser for EU som helhed faldt fra 28 % mellem 2005 og 2006 til 20 % mellem 2011 og 2012. Tallet i sidstnævnte periode var under 20 % i Frankrig, Nederlandene, Spanien, Grækenland, Italien og Polen, som alle er lande, der er kendetegnet ved et forholdsvis stort antal midlertidigt ansatte, hvilket igen tyder på arbejdsmarkedssegmentering.

Konklusioner

Den relative betydning af midlertidig beskæftigelse fortsatte med at vokse i EU-27 mellem 2001 og 2012. Denne tendens gjorde sig ikke gældende i alle medlemsstater, men blev mere homogen fra begyndelsen af krisen, og arbejdsgivere har i de seneste år i stigende grad anvendt midlertidige kontrakter til at ansætte nye medarbejdere.

Midlertidigt ansatte tjener generelt mindre end deres fastansatte kollegaer. Der er en negativ forskel til ugunst for midlertidigt ansatte i de fleste lande, selv hvis der tages højde for andre faktorer, eller hvis stikprøven begrænses til arbejdstagere med kort jobvarighed.

Flere resultater peger på, at der er tale om arbejdsmarkedssegmentering på en række af EU's arbejdsmarkeder. Lønforskellen er normalt større i lande med et stort antal midlertidigt ansatte. Midlertidigt ansatte tjener også mindre end deres fastansatte kollegaer i den samme virksomhed, selv om forskellens størrelse er mindre, hvilket viser, at en del af den samlede lønforskel skyldes lønforskelle mellem virksomheder. Dette støtter teorien om det todelt arbejdsmarked, hvorefter der er større sandsynlighed for, at midlertidigt ansatte arbejder i virksomheder, der betaler lavere lønninger, og forklarer, hvorfor den samlede lønforskel normalt er større i lande med et stort antal midlertidigt ansatte.

Den omstændighed, at overgange fra midlertidig ansættelser til fastansættelser er mindre hyppige i landene med et stort antal midlertidigt ansatte, peger også mod en arbejdsmarkedssegmentering. Undersøgelsen giver anledning til bekymring med hensyn til midlertidigt ansattes karrieremuligheder, navnlig på baggrund af den nuværende situation på arbejdsmarkedet. Overgangen til ikke-beskæftigelse er ved at blive mere almindelig, mens overgangen til fast beskæftigelse i de senere år er blevet vanskeligere, hvilket rejser spørgsmål om, i hvilket omfang midlertidige ansættelser letter forfremmelsesmulighederne.

Yderligere oplysninger

Rapporten *Recent developments in temporary employment: Employment growth, wages and transitions* (Den seneste udvikling i midlertidig beskæftigelse: Beskæftigelsesvækst, lønninger og overgange) er endnu ikke udgivet på <http://www.eurofound.europa.eu/publications>.

Yderligere oplysninger fås ved henvendelse til Carlos Vacas-Soriano, forskningsmedarbejder, på cva@eurofound.europa.eu.